https://doi.org/10.59295/ierm2025.20 CZU 327(478:4):316.48

EUROPENIZAREA SOCIETĂȚII REPUBLICA MOLDOVA PRIN PRISMA CONFLICTULUI SOCIAL[1]

EUROPEANIZATION OF THE SOCIETY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA LOOKING THROUGH SOCIAL CONFLICT

Ana PASCARU, ***doctor habilitat în filosofie***
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al USM
E-mail: apascaru2010@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-4669-7996

Rezumat. *Problematica cercetării societății contemporane reprezintă o continuare a studiilor anterioare privind procesul de europenizare. Proces care în conținutul articolului este trecut prin prisma conflictului social. De asemenea se reliefează particulaitățile acestui proces în cazul societății Republica Moldova. Particularități în care se evidențiază conexiunile cu manifestările din conflictul social, dar și inerența provocărilor. Se subliniază necesitatea cunoașterii particularităților în condițiile în care frontierele dintre societăți fiind depășite de tehnologiile informaționale prin social media ajung surse de insecuritate , inclusiv prin problemele stringente nelosuționate cât mai curând posibil. În articol se argumentează că, europenizarea societății Republica Moldova se impune a fi raportată la nivelul de pregătire a instituțiilor societale și a celorlalți actori social materializat în acțiunile din strategiile elaborate pe termen mediu sau lung în depășirea/minimalizarea problemelor stringente din arealul conflictului social. Totodată se demonstrează că, se soluționează problemele care se acutizează, iar conflictul social își contiună prezența și reflectă viabilitatea soluțiilor, inclusiv capacitatea societății de ai valorifica oportunitățile în procesul de europenizare.*

Cuvinte-cheie: *filosofie, societate, europenizare, conflict social, probleme stringente, război post-pandemic, provocări*

Summary. *The issue of contemporary society research is a continuation of previous studies on the Europeanization process. A process that in the content of the article is viewed through the prism of social conflict. The particularities of this process in the case of the Republic of Moldova society are also highlighted. Particularities in which the connections with the manifestations of social conflict are highlighted, but also the inherence of the challenges. The need to know the particularities is emphasized in the conditions in which the borders between societies, being overcome by information technologies through social media, become sources of insecurity, including through urgent problems not resolved as soon as possible. The article argues that the Europeanization of the Republic of Moldova society must be reported to the level of background of societal institutions and other social actors that mate-*

[1] Articolul este elaborat în cadrul subprogramului 01.05.01 Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice, realizat de Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Universității de Stat din Moldova.

rialized in the actions of the strategies developed in the medium or long term in overcoming/ minimizing urgent problems in the area of social conflict. At the same time, it is demonstrated that the problems that are becoming more acute are being solved, and the social conflict continues its presence and reflects the viability of the solutions, including the capacity of society to capitalize on its opportunities in the Europeanization process.

Key-words: *philosophy, society, social conflict, europenisation, post- pandemic and hybrid war, challengers*

Introducere

Filosofia europenizării se încadrează în subiectele de interes ale autorului de mai bine de un sfert de secol. Cercetări prin care se întregesc și aprofundează înțelegerea provocărilor din societatea contemporană, cu precadere cazul Republicii Moldova. Recursul la perspectiva filosofică nefiind altceva decât valorificarea acesteia în cunoașterea epistemică a interacțiunilor, interdependențelor sau intercomunicărilor manifeste dintre toți actorii sociali. Și nu oricum ci cu ajutorul instrumentarul și filosofia *reînnoită* [1] de deschiderile Erei Informaționale, mai nou a Tehnologiilor Informaționale care reflectă prezența conexiunilor dintre aceste entități . Deschideri prin care reflexivitatea filosofiei deopotrivă demontează tendințele de abordare fragmentară a relităților ce necesită a fi cunoscute cât mai complex, dar și faptul că disciplinele particulare marginalizând-o sau înlocuind-o nu asigură dizideratul respectiv. Se atestă că, *reînnoirile* instrumentarului și al filosofie facilitează validarea prin demonstrație a argumentelor, adaptând inclusiv metoda digitalizării. Astfel, validarea în demonstrația sustenabilității argumentelor ajunge să se certifică printr-un alt nivel de conectare ale acestora cu cele obținute la interferența cu disciplinele adiacente, inclusiv profunzimea complexitatea subiectului cercetării. Concomitent, cu accedera la interferența dintre discipline mai înseamnă și recurența elaborării unei paradigme cu caracter inter și multidisciplinare. Paradigmă în care înlănțuirea de concepte, principii și valori se întreprinde metodologic cu ajutorul arsenalului de metode de la cele universale(deducția, inducția, analiza, sinteza), generale (fenomenologia, hermeneutica), particulare (observația, istorică, comparată, studiu de caz sau longitudinală) și nu în ultimul rând metoda digitalizării(anterior invocată) care le facilitează intra și intercomunicarea. Construcție prin care are loc probarea veridicității argumentelor obținute în cadrul cercetărilor concomitent fiind raportată atât astfella obiectul cercetării, cât și la timpul social. Raportare caere dinperspectiva realității sociale din care societate este parte componentă ajunge hârtia de turnesol ce reliefează și cuantifică profunzimea schimbărilor.

Drept exemplu, construcția respectivă s-a întreprins într-o radiografie asupra parcursului societăților desprinse din implozia mega societăților sovietice (URSS-ului din 1991) și iugoslavă(1992). Societăți care deopotrivă încearcă să relaționeze cu cele deja existente, adera la organismele internaționale, dar să și integreze în blocul comunitar - Uniunea Europeană pentru a se distanța de așa-numita umbră a Fratelui mai Mare(Big Brother) . Încercări care în timp s-au transformat în realități pentru unele și ratări de decenii pentru altele, dar și un test de maturitate pentru instituțiile societale și cetățenii. Semnificația

testului de maturitate din punctul de vedere al timpului social este direct proporţional nivelului de congruenţă şi păstrării unităţii în societăţile în curs de dezvoltare. În caz contrar forţele centrifuge cu sprijinul revanşard din exterior demantelează stabilitatea din comunitate, conducând la divizarea societăţii pentru decenii. Demantelări care în cazul societăţii Republica Moldova s-au declanşat concomitent cu încercarea de aşi construi întregul societal după Declaraţia de Independenţa din 27august1991 [2.pp.23-36]. Lipsa de experienţă a instituţiilor societale şi a cetăţenilor de aşi apăra valorile democratice la pachet cu cele identitare şi general-umane în edificarea unei societăţi pentru toţi şi pentru fiecare cu suportul cadrului legal s-au blocat în noianul de crize multiple de la cea socio-economică, socio-politică, socio-culturală până la cea socio-identitară şi socio-spirituală(confesională). Crize care rămân în continuare surse din care se alimentează ingerinţele cumulate şi nu arareori induse, şi cu iscusinţă manipulate din exteriorul societăţii RM. Între timp forţele ostile transformărilor democratice, inclusiv în detrimentul grupurilor culturale definite drept minorităţi etnice continuă să slujească imperiului care a falimentat, dar menţinut prin succesiune de Federaţia Rusă[2,3 2012]. Astfel, decalajele sociale inerente într-o colectivitate în curs de transformare din parte în întreg s-au soldat cu divizarea societăţii şi emfaţarea conflictelor de sorgintă interetnică. Conflicte care în realitate o parte nu erau decât probleme stringente ce întârziau să fie soluţionate, dar cele artificial create ambalate imagologic au ţinut capul de afiş în afara societăţii. Ceea ce actualmente se numesc deep-fakuri, dar pentru care societatea Republicii Moldova continuă să plătească tribut cu destine neîmplinite a mai multor generaţii şi emigrări masive neo revanşardului Federaţiei Ruse de la instigarea şi susţinerea financiară a separatismului prin unii reprezentanţi ai minorităţilor, partidei proruse până la războiul hibrid pentru a avea în Republica Moldova guvernări cu interpuşi locali instruţi de serviciile ruseşti.

Concomitent are loc continuarea inducerii în eroare a opiniei publice internaţionale şi interne privind încălcarea drepturilor minorităţilor naţionale, sau mitul existenţei poporului transnistrean care se constituie din 47% moldoveni/român după recensământul din 1989 şi 33% în 2015, 34% ruşi, 27% ucraineni etc[2,3,4]. Regiunea pretinsă a fi Transnistreană reprezintă de iure doar 9% din teritoriul Republicii Moldva, 97% aparţinând Ucrainei. Stare de fapt care manipulată atât din interiorul , cât şi exteriorul societăţii a alimentat sursele de insecuritate şi producerea frecventă de scurtcircuite nu doar în establişmentul politic, social, cultural, dar şi identitar din Republica Moldova. În calitate de punct de pornire dat fiind subiectul europenizării societăţii RM considerăm cel al scurtcircuitului din establişmentul politic soldat cu destrămarea blocului Alianţa pentru Democraţie şi Reforme (ADR) constituit în parlament în 1998. Bloc care prin votul de neîncredere acordat propriului Guvern condus de premierul Ion Sturza din ajunul semnării scrisorii de asociere cu UE în 1999 şi-a semnat nu doar propria sentinţă, dar şi parcursul european al societăţii Republica Moldova[2]. Un scurt circuit care în timp s-a dovedit a fi unul politicianist, manipulatoriu şi a evidenţiat crase iresponsabili, împiedicând semnarea scrisorii de asociere şi încetinind parcusrul europenizării societăţii Republica Moldova. Astfel, calitatea de membru al Comunităţii Statelor Independ ente(CSI) din 1991 şi vidul creat după 1999 societatea se împotmoleşte în zona gri şi cu fortificarea influenţei Federaţiei Ruse.

Semnificantul europenizării societății prin prisma conflictului social

Reliefarea subiectului europenizării societății de astă dată prin conflictul social înseamnă și unele clarificări privind conținutul lui conceptual-ideatic. Necesitatea unei astfel de clarificări este dictată din proliferarea ideii că, europenizarea societății este un proces politic. Este o idee bazată pe faptul că, derularea voința politică a celor ajunși în vârful piramidei puterii. Or, dacă de iure semnatarii sunt liderii politici, de facto cetățenii/membrii societății sunt cei care nu doar vor beneficia, dar și încetățeni, conecta și valorifica oportunitățile deschiderilor europenizării. De asemenea că, deschiderile europenizării societății nu se încadrează doar în frontierele Uniunii Europene și nu poate fi trata drept o similitudine. Mai degrabă se atestă nevoia de a trata similitudinea în racordarea ei la prezența diferenței din care se reliefează caracterul complex al procesului europenizării. Complexitate care certifică că procesul europenizării se conectează deopotrivă cu cel al socio-economicului, socio-politicului, socio-culturalului, dar și socio-confesionalului. În această ordine de idei, ireversibil complexitatea procesului este asigurată și de înlănțuirile care se produc pe interior, dar și în exteriorul datorită deschiderilor de noi orizonturi ce facilitează spargerea obișnuitelor frontiere dintre societăți. Cu ferma condiție că, pentru establișmentul politic care se perindă la guvernare europenizarea societății, inclusiv în cazul Republica Moldova rămâne o axiomă și nu o anexă la interesele de de partid sau grup. Asumarea dezideratului respectiv își are continuitate concomitent cu identificarea și implementarea de oportunități viabile pentru depășirea/minimalizarea impactului animozităților în și dintre grupurile comunitare. Cât de mult s-a reușit în acest sens până în prezent e discutabil și urmează să-l raportăm la timpul social. Or, în societatea post-pandimică, dar și în cea a RM consecințele pandemiei s-au transformat în efecte de departe necunoscute decât cunoscute. În condițiile în care impactul virusului COVID-19 în pandemia SARS- CoV-2 se impune a fi legat și de gradul sporit de vulnerabilitate a societății în care lucrurile de departe nu stau bine.Stare de fapt reflectată în manifestările de nemulțămire cu care se confruntă societățile, chiar dacă lockdown-ul pandemic s-a epuizat. Nemulțămirile au rămas și aduc în prim-plan gravele probleme nu doar în raport cu capacitățile instituțiilor sociale, ci și ale membrilor comunității luați pe nepregătite[5].

Studiul privind europenizarea societății Republica Moldova prin prisma conflictului social emfațează stavilele temporal acumulate și nevoia de a le depăși. Este o încadrare a subiectelor anterioare legate de europenizarea societății care își au refracția în conflictul social. Fapt pentru care investigațiile se realizeză la interferența dintre domeniile filosofiei: socială, istoriei, științei, dar și a disciplinelor adiacente. Recursul la interferențele invocate facilitează înțelegerea modificărilor din relația întrebare-problemă în cunoașterea ponderii conflictului social în europenizarea societății. Pondere prin care se depistează evoluția/involuția problemelor stringente acumulate din punctul de vedere al timpului social în conflictul propri-zis. Astfel, se explică și necesitatea elaborării unei paradigmei inter și multidisciplinară. Or, deschiderile de noi orizonturi și tehnologiile informaționale în societate impulsionează conectările dintre procesele care ajung deopotrivă surse ce alimentează altfel stringența problemelor din conflictul social.

Discutăm şi de necesitatea unei altfel de înţelegere[6]. privind energiile din problemele stringente nu doar interne cu care se confruntă mediul comunitar şi dinamizează conflictul social, dar şi că acestea pot ajunge surse de insecuritate în procesul europenizării . Deoarece, nu este o noutate că, timpul social al problemelor stringente din conflictul social nu doar contabilizează, ci şi proiectează transformările schimbărilor pe matricea societăţii. Proiecţii care consemnează de la pregătirea şi acceptarea mediului social până la identificarea oportunităţilor responsabile de canalizarea energiilor acumulate şi viabilitatea soluţiilor pentru problemele urgente, pe de o parte. Pe de alta, adnotează nivelul instituţiilor societale în redimensionarea demersului organizaţional al acţiunilor pentru a face faţă şi provocărilor din problemele în care se multiplică nemulţămirile diverse în plan social şi envioremental. Totodată, în agenda nemulţămirilor în secolul XXI se completează cu probleme stringente nu doar cu caracter intra şi extra cadru, dar şi cele din virtual care deja produc dificultăţi în procesul de soluţionare, dar neameliorate suficient de rapid acutizează grav starea de conflict din mediul comunitar[7,8].

Se constată că, ascensiunea provocărilor din pandemie se datorează pregătirii insuficiente a actorilor sociali şi utilizării în exces a oportunităţilor din deschiderile EI, a tehnologiilor informaţionale şi celor culturale, Or, prin apelul la oportunităţile culturale denotă o slabă conştientizare, sensibilizare ale actorilor sociali în mare reflectat în modul în care le-au valorificat. Vorbim de prezenţa unei abordări particulare din componentele proceselor în derulare drept evenimente şi nu fapte care se leagă altfel între ele. Abordare care în practică le-a marginalat şi redus nivelul de înţelegere în profunzime a schimbărilor sub incidenţa deschiderilor de noi orizonturi. Schimbări transformările cărora prin procesele cu niveluri de conectare pe interior şi exterior contribuie la constituirea întregului pe diferite paliere societale. Întreg care independent de nivelul de sensibilizare şi pregătire a mediului comunitar participă la organizarea acestuia şi nu arareori acutizând problemele stringente. Acutizări parcursul cărora se datorează şi întregului, chiar dacă de regulă acestea sunt atribuite conflictului social. Important fiind căile identificate prin întreg şi conflict social de depăşire ale problemelor ce s-au acutizat, inclusiv prin deschiderile de noi orizonturi, graţie cărora fiecare dintre entităţi nu doar le utilizează, dar şi le susţine valorificarea[9].

Fapt pentru care în continuare se elucidează originile triadei cauze-efect-consecinţe acumulate în problemele stringente din societatea contemporană. În această ordine de idei, susţinem că, triada din problemele stringente se manifestă în conflictul social, în timp ce soluţiile se raportează la gradul de maturitate a instituţiilor societale şi matricei societăţii. La o monitorizare atentă a triadei din probleme se dovedeşte că, doar acestea se soluţionează, iar conflictul social continuie a fi câmpul în care se întâlnesc şi se prioretizează cele stringente, urgente şi riscul întârzierilor pentru comunitate. Or, la cea mai succintă monitorizare a conţinutului acestora trecut prin filtrul conflictului social se constată în ce măsură poartă un caracter real şi nu artifical creat. Filtru care din perspectiva timpului social clarifică caracterul problemelor acutizate, dar şi dle diferenţiază de cele manipulatoriu/poliiticianist induse decenii în comunitate. Totodată decodificând sursele care le alimentează atât din ineteriorul, cât şi din exteriorul societăţii şi escaladează în conflictul social. Astfel se explică şi recursul la metoda longitudinală în studierea

problemelor din conflictul social cu ajutorul căreia se dezavuiază caracterul lor cu precădere artificial indus decât realmente manifest . În condițiile în care conflictul social reprezintă foța motrice în dezvoltarea comunității deoarece reflectă problemele care se cer a fi soluționate cât mai curând posibil. Semnificația soluționării problemelor de departe nu se referă la faptul că și conflictul social s-a încheiat. Dimpotrivă acesta rămâne o constantă a societății, hârtia de turnesol a modului în care se reflectă disponibilitatea instituțiilor societale în raport cu inerența problemelor și reziliența de ale diminua intensitatea. În caz contrar problemele reale cu care se confruta mediul social se conectează și cu cele artifical create nesoluționate se transformă în surse de insecuritate[2].

Nu este mai puțin important în dezvoltarea subiectului cunoașterea rătăcirilor încetățenite și nuanțarea cauzelor care le alimentează în spațiul societal al Republicii Moldova. Cu atât mai mult cu cât, insecuritățile declanșate prin problemele nesoluționate și tergiversate de la fine secolului XX nu doar au aprofundat multiplele crize de la socio-economic, socio-politic, socio-cultural, socio-confesional până la devizarea artificială a societății pe criteriri etno-culturale, etno-lingvistice sau geopolitice[2,7]. Concomitent oportunitățile de depășire a crizelor invocate au fost și continuă a fi energofage și pentru că instituțiile societale sunt în curs de reformare, dar și că cei care le-au catalizat de departe nu doresc soluții pe termen mediu sau lung, ci doar beneficiii pentru un grup restrâns. Or, diferendele manipulate politicianist , iresponsabil și fără a fi diferite justitției însăși manipulatorii au devizat și terorizat toate comunitățile constituitoare ale societșții Republica Moldova. În timp ce devizările produse în societatea în curs de dezvoltare (Republica Moldova) au facilitat grupurile lingvistice(vorbitori de limbă rusă) să obțină drepturi din contul altor grupuri sociale , transformându-le în timp într-o practică subversivă, adică a drepturilor fără obligațiuni. Spre exemplu, acordarea deopotrivă de drepturi colective și drepturi cetățenești minoritățile lingvistice. Este vorba de legea din 1990 conform căreia toți locuitorii RM au obținut dreptul la cetățenie, iar după Declarația de Independență cadrul legal adpotat de Parlament oferă grupului lingvistic și drepturi colective transformându-le din grupuri culturale în cele ale minorităților etnice[2,9].

Sine dubio, primele decenii de secol XXI evidențiază perpetuarea în refracțiile cromatice ale provocărilor din problemele stringente intra și extra societale prezența celor anterior nesoluționate. În această ordine de idei, se insistă pe studierea cromaticii refracțiilor din provocări și prezența acestora în conținutul problemelor stringente care modifică dinamica conflictului social în calitate de forță motrică a comunității și civilizației umane. Prezența deloc de neglijat deoarece necunoașterea lor conduce la diminuarea eforturilor în raport cu efectele preconizate. Este un dat care socialmente nu poate fi stăvilit și perpetuie nu doar în societățile în curs de dezvoltare, ci și în cele prospere. Cu atât mai mult cu cât, și în nivelul de conexiune al deschiderilor dintre entitățile Era Informațională, Era Culturală și Tehnologiile Informaționale(Digitalizarea) se fisurează disparități din varii motive, inclusiv că impulsionările culturale din provocări și ulterior în problemele din conflictul social continuă a fi net insuficiente în raport cu cele din tehnologiile informaționale. În timp ce, impactul lor în spargerea obișnuitelor irontiere în și dintre societății produc modificări și în conflictul social cu precădere aspecte

de sorgintă extra comunitară din problemele stringente. Or, spargerea frontierelor dintre societăți modifică conectările conflictului social pe diferite paliere. Modificări care se regăsesc și în diferențele manifeste în conectările dintre problemele stringente, curba de nevoi/ necesități ale membrilor societății sau canalizarea energiilor care se acumulează. Energii, canalizarea cărora devine o urgență pentru societatea secolului XXI, deoarece efectele acestora riscă să atragă în orbita lor și comunități nu doar din apropiata vecinătate[7,8].

Vorbim de ponderea energiilor necanalizate cât mai curând posibil din punctul de vedere al timpului social. Energii care în condițiile tehnologiilor informaționale pot fi cu bună știință iradiate și schimba considerabil agenda nemulțămirilor, amplificând cumularea de probleme stringente nesoluționate. Astfel, se explică necesitatea montorizării și instrumentalizării cumulărilor de energii, inclusiv oportunități viabile privind canalizarea lor. Altfel, refracția cumulărilor depozitate denotă că, acestea catalizează conflictul social concomitent cu șubrezirea reperelor valoricie ale comunității, dar și disponibilitatea instituțiilor de a face față inerenței provocărilor și ascensiunii problemelor stringente. Cu atât mai mult în societatea în care instituțiile se află în plină reorganizare/ europenizare și conectarea lor cu cele din societățile membri ale UE cum este cazul Republicii Moldova. Cu cât, conectările invocate se produc în spațiul societal moldovenesc pe fundalul unui război hibrid din regiune și un altul de dezinfomare acerbă intensificat de Fedreația Rusă prin partidele pro-ruse și oligarhilori fugari după referendumul privind Integrarea Europeana, alegerile prezidențiale(2024), dar mult mai mult la cele parlamentare din toamna lui 2025[10].

În contextul dat, se apelează și la deschiderile de noi orizonturi ale EI și tehnologiilor infornaționale cu ajutorul cărora se facilitează identificarea amploarei urgenților din problemele stringente manifeste în conflictul social. De ce? Deoarece înțelegerea influenței deshiderilor invocate nu face decât să conducă la o clarificare a caracterului manifestărilor din problemele stringente din conflictul social. Vorbim despre realitățile problemelor din conflictul social în societate sau mediul comunitar și viabilitatea soluțiilor la care se recurge pentru depășirea/minimalizarea efectelor. Cu atât mai mult cu cât, o înțelegere complexă în abordarea noilor orizonturi din deschiderile EI și tehnologiile informaționale cu precădere cele legate de spargerea frontierelor dintre societăți ce amplifică recurența manifestărilor mai puțin cunoacute din conflictul social se află sub persistența riscurilor pe care îl comportă fragmentarismului. Or, acutizările din manifestări nu este doar în raport cu problemele curente sau anterior nesoluționate, dar și cele manipulate de forțele revanșarde deopotrivă se rostogolesc prin spargerea frontierelor dintre societăți și în mediile sociale congruente. În atare condiții, problemele manifeste în conflictul social extrapolate peste alte medii sociale ajung a fi dificil de moniutorizat, dar și stăvilite. Pe de o parte, caracterul hibrid al manipulărilor folosind oportunitățile tehnologiilor informaționale și Inteligența Artificală (Cheat GPT), insuficient cunoscute și nu arareori trucate. Pe de alta, manifestările de regulă politicianist/ subversive sunt de regulă și cu o amplificare controlată a conținuturilor prin intermediul social media. Se atestă că, investițiile în acțiunile din social media și financiar costitsitoare sunt susținute și controlate de structuri special organizate în instituții guverna-

mentale, cu precădere în societățile cu regimuri autocratice. Fapt pentru care la nivel de UE și în societățile-membri s-au creat structuri care monitorizează conținuturile de pe rețelele sociale și denunță siturile respective care de departe nu sunt facil de identificat deoarece se reinventează asemenea ciupercilor după ploaie [11].

Indubitabil, contururile subiectului cercetat sunt mult mai ample, dar exemplul asupra căruia insistăm se axează pe efectele siturilor respective împregnează comportamentul grupurilor de minoritari bulgar, găguz, ruși și o parte din reprezentanții etniei majoritare moldoveni/români. De ce? Deoarece efectele siturilor se regăsesc deopotrivă și în modul în ccare gândesc și acțiunile pe care le desfășoară, inclusiv cele de sabotare, ignorare sau nerecunoaștere a schimbărilor din realitățule înconjurătoare. Astfel, în comportamentul grupurilor respective efectele siturilor reflectă tendința acestora de a fi mai presus decât legislația obligatorie a societății Republicii Moldova. Or, grație acestei legislații li s-au oferit și dreptrui cetățenești(1990) și drepturi colective(1994), dar pledând drepturi continuă să evite reponsabilitățile în raport cu acestea. Monitorizarea drepturilor de care beneficiază găgăuzii și bulgarii, inclusiv și de o autonomie teritorial-administrativă și nu teritorială, cum se încearcă să se susțină la nivel local deoarece se încalcă Constituția RM. În timp eforturile beneficiarilor sunt îndreptate nu spre dezvoltarea comunităților din regiune, ci în angajări politicianiste și promovarea politicii unui stat strein, subminându-și propria existență. Stare de fapt în care efectele siturilor evidențiază profunzimea insecurităților din drepturile obținute în exces legislativ și realizate din contul etniei majoritare, dar și a mecanismelor de iplimentare net inferioare în raport cu influențele externe. Concomitent cu apetitul pentru vociferarea încălcării drepturilor din adresările la instituțiile internaționale. comportamentul reprezentanților unităților teritorial- administrative s-au definit cu drepturi de autonomie. Un drept inexistent în constituție, dar proliferat insistent atât în perioada pregătirii, cât și desfășurării referendumului privind integrarea Republicii Moldova în UE. Conform rezultatelor plebescittului peste 94% din unitatea găgăuză a votat negativ integrarea , chiar dacă din fondurile europene pentru dezvoltare s-a contribuit de la drumuri și instituții preșcolare, suport pentru căldură și energie în perioada rece a anuluih până la susținerea in continuare a universităților din Comrat și Taraclia în care se pregătesc specialiștii în limba rusă preponderent cea ce nu face decât să ruineze cea ce se construește. Doar unitateta teritorial-administrativa a găgăuzilor a beneficiat de circa 51 de mln. de euro în ultima perioadă[10]. și nici un ban din partea Federației Ruse pentru dezvoltare. În schimb susțin deopotrivă Federația Rusă care le cumpără voturile și războiul acesteia împotriva Ucrainei, dar și mai grav că continuie să aștepte venirea forțelor (ruse) eliberatoare.

În loc de corolar europenizarea societății prin prisma conflictului social în cazul Republicii Moldova demonstrează cum problemele stringente nesoluționate ajung surse de insecuritate și stavile în propria reintegrare a mediului comunitar. Probleme care în conflictul social s-au acutizat în extremis devizând societatea artificial cu implicații ideologice, politicianiste și beligerante la începutul anilor 90 secolul XX și care se încearcă a o menține și dezvolta cu ajutorul siturilor din rețele sociale în secolul XXI. Actualmente oportunitățile și conținuturile rețelelor sociale deja reprezintă un câmp de luptă nu doar invizibil ci și necunoscut. Or, în spatele nevinovatelor like-ur, comentarii,

distribuiri de conținut nu mai reflectă opinii reale, strategii costisitoare de manipulare elaborate în instituții de stat. Se atestă că atât, fabricile de trolli, cât și rețelele de boți sunt arme care proliferează deja folosite pentru a influența percepții, a distorsiona adevărul și a submina încrederea în valorile democratice și general- umane[12]. așa cum s-a încercat la plebescitul alegerile prezidențiale din Republica Moldova (2024), cele prezidențiale din România(2024,2025) etc.

BIBLIOGRAFIE

1. Floriam M. *Recesivitatea structurii lumii*. București: Editura Pro, Vol.1, 2003, 559p; Vol. II, 2004. 491p
2. Pascaru A. *Societatea între conciliere și conflict: cazul Republicii Moldova*. Chișinău: Editura ARC, 2000.141p ISBN9975-61-123-0
3. Pascaru A. *Societatea contemporană între conflict și conciliere: cazul Republicii Moldova.* Chișinău: Tipogr.-Sirius,2012. 192p ISBN 978-9975-57-033-6
4. *Краткие предварительные итоги переписи населения Приднестровья 2015 года". gov-pmr.org.*
5. Pascaru A. Filosofia *reînnoirilor* în societatea postpandemie. În: Su*stenabilitatea gândirii filosofice în societatea post pandemie*. Ch.: Lexon-Prim SRL, 2021. pp. 12-61, 298p
6. Hadot P. *Filosofia ca mod de viață. Convorbiri cu Jeannie Carlier și ArnoldI. Davidson*. București: Humanitas, 2019.263p ISBN 9789735063566
7. Harari Y. N. *21 de lecții pentru secolul XXI*. Iași: Editura Polirom, 2018, 400p ISBN 9789734675708
8. Pascaru A. *Provocările societății în algoritmi de cunoaștere.* Chșinău: Print – Caro,2023, 258p ISBN 978-9975-64-350-4
9. Constituția Republicii Moldova . Monitorul Oficial Nr. 1, 18.08.1994. Data intrarii in vigoare: 27.08.1994
10. Pascaru A. Prospectări epistemice privind societatea bazată pe cunoaștere. În . *Implementarea tradițiilor filosofiei în societatea bazată pe cunoaștere.* Chișinău: Tipogr. Artpoligraf, 2019, pp.7-74
11. *Raport SIS pe 16 pagini: Cifre și bani. Cum a influențat Rusia alegerile și referendumul din Moldova. www.jurnal.md*
12. *Bouchaud P. On Meta's Political Ad Policy Enforcement: An analysis of Coordinated Campaigns & Pro-Russian Propaganda" 2024. hal-04541571v1(link is external) The Internet, a disinformation highway? How social networks manipulate public opinion The 2017 presidential election via the prism of Twitter (in French)*